

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Петя Иванова Несторова
преподавател в Центъра по езиково обучение
при Университета по хранителни технологии

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в област на висше образование **2. Хуманитарни науки**
професионално направление **2.1. Филология**
докторска програма **Общо и сравнително езикознание (математическа лингвистика)**

Автор: *Христина Николова Кукова*

Тема: *Формално описание на перцептивните и менталните предикати в българския език (снемане на семантична многозначност)*

Научен ръководител: *проф. д-р Радка Влахова – СУ „Св. Климент Охридски“*

Със заповед на директора на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „*Формално описание на перцептивните и менталните предикати в българския език (снемане на семантична многозначност)*“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование **2. Хуманитарни науки**, професионално направление **2.1. Филология**, докторска програма **Общо и сравнително езикознание (математическа лингвистика)**. Автор на дисертационния труд е **Христина Николова Кукова** – докторантка в редовна форма на обучение (отчислена с право на защита) в Секцията по компютърна лингвистика към Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ – БАН.

Представеният от докторантката комплект материали на електронен носител е в съответствие с изискванията.

Темата на дисертацията е свързана с дългогодишната изследователската дейност на колегите от Секцията по компютърна лингвистика в ИБЕ. Формалното описание на перцептивните и менталните предикати в българския език (снемане на семантична многозначност) е актуална, но и доста предизвикателна тема, тъй като е свързана с различни равнища на проучване и работа – лексикално, семантично, синтактично. За един начинаещ

изследовател, както е всеки докторант, това успоредяване на езиковедските равнища би могло да бъде много трудно и донякъде объркващо, но Христина Кукова се справяла отлично с тази задача. От докторантката се очаква да създаде модел за формално описание на този семантичен клас предикати, което минава през сериозен анализ, подбор на лексикалния материал, класификация, изработване на модел на синтактично поведение и формулиране на рамка, която да има резултат при прилагането ѝ.

Дисертацията има класическа структура със стройна организация на текста: увод, четири глави, заключения и изводи, насоки за бъдеща работа, приноси, библиография и две приложения.

Уводът очертава обектът, целите, задачите, хипотезите, върху които се гради изследването, методите на изследването, източниците на ексцепцията, уточнява избраната терминология. Освен тези задължителни елементи докторантката е включила в него допълнителна, но и стегната поднесена информация относно основните структурни характеристики на изследването като методически план на изследователския анализ, модел на описание на глаголите за целите на изследването, данни и начини на извличане на информацията, лингвистични ресурси и план на всяка глава в дисертацията, което по мое мнение прави текстът по-информативен и създава впечатление за много добре обмислено и изпълнено изследване с отговорност към детайлите и спецификата му. По този начин докторантката демонстрира още в началото своите умения да гради частите на своя текст според техните основни функции.

Втората глава и първата част на трета глава представляват литературен обзор на основните теоретични изследвания, свързани с темата на дисертацията. В тях Христина Кукова показва отлична библиографска осведоменост и умение да се фокусира върху задължителните и необходими източници, въз основа на чиито теоретични твърдения ще постави основите на своето изследване. Докторантката борави с научните факти не само статистически, но и аналитично, като задълбочено изследва проблемите, представя гледните точки в научната литература, след което формулира своите виждания научно аргументирано.

Във втора глава авторката дефинира значението и многозначността във фундаментален план, като цитира мненията на водещи езиковеди. По-нататък тя разгръща теоретичните изследвания, като представя: многозначността, свързана с глаголите за перцепция, с омонимията, моносемията и полисемията, автоматичното отстраняване на семантична многозначност, критериите за дефиниране на значенията, преглед на подходите, използвани при автоматичното снемане на семантична многозначност.

Трета глава започва с критичен преглед на общи класификации на предикатите с оглед на коректното им типологизиране, следва представяне на принципите и типологиите в изследвания на предикатите за перцепция, след което докторантката избира и характеризира

признаците, които прилага в работата по-нататък. За теоретичен фундамент на класифицирането и изграждането на семантичните модели на перцептивните и менталните предикати докторантката избира изследванията на Е. Падучева, С. Моисеева и А. Виберг.

Четвърта глава е изцяло приносна с описанието на прототипните значения на предикатите и посоките на семантичната деривация; изследване на лексикалните релации и структурата на лексикона; подробен анализ на многозначността в посока на менталност и на социални отношения; типологизиране на глаголите от гледна точка на формулираните вече диференциални признаци; изработване на типология на основните предикати с оглед на типичните аргументи, които присъединяват; изброяване на възможните непрототипни значения на предикатите с фокус върху генерализацията на значенията им в когнитивната сфера. Христина Кукова систематизира петте типа сестива и общото / неутрално възприятие, въз основа на което обособява и пет вида предикати чрез анализ и приемане на основни диференциращи признаци.

В изследването са използвани 342 синонимни множества, съдържащи 1253 литерала от Уърднет, представени на български език, което гарантира, че изводите са релевантни и постигнатият резултат обхваща всички перцептивни глаголи в българския език. Анализирани са семантичният им обхват, реализацията им в различен контекст и системните особености, с които се характеризират представителите на тази група. Основната част от езиковия материал е съпоставен с Речника на българския език и представените в него значения на разглежданите предикати.

Описанието на семантичния клас на перцептивните предикати докторантката разширява с изследването на ментални и други семантични подмножества предикати, които влизат в сечение с перцептивните като тяхна периферия (вероятно те винаги ще са периферия в нечие семантично множество, тъй като са в неспецифична употреба). Христина Кукова засяга тази тема съвсем коректно и по мое мнение това обогатява наблюденията и изводите в дисертацията, макар и да не представлява неин фокус. Това може да бъде основа за бъдещи изследвания вече в полето на менталните и други предикати. Смятам, че докторантката е търсила пълнота и завършеност на своите проучвания с включването на тази подтема. В полето на семантиката винаги е трудно да се работи с категоричност, но затова пък резултатите са похвални, изключително полезни и приносни за българското езикознание.

Петта глава също е приносна в настоящото изследване с анализирането на синтактичните реализации на предикатите за перцепция, както и поведението на аргументите им в различните значения, семантичните роли, обкръжението на отделните типове значения в теорията на фреймовете: фреймови елементи, семантични ограничения и синтактична комбинаторика. Така докторантката изгражда и модела на синтактично-семантично поведение

на изследваните предикати, който да бъде приложен с цел снемане на семантичната многозначност при автоматична обработка на текст. Също така тя изгражда база от данни, която съдържа основните синтактични модели, определящи мисловната основа на изреченията с този тип глаголи. Анализът на данните се опира върху теоретичните наблюдения, залегнали в описанията на Фреймнет, както и върху концептуалната основа на Българския Фреймнет. Опитът за успоредяване на Уърднет и Фреймнет в полето на перцептивните предикати е свързан и с много работа без помощта на автоматичната обработка на данни.

Христина Кукова предлага и теми за бъдеща работа като продължение на своите изследвания в дисертацията. Това за пореден път доказва зрелостта в работата ѝ, както и фактът, че тя е осмислила своята изследователска дейност аналитично и критично, а постигнатите резултати са плод на задълбочен труд и успешно научно дирене.

Дисертацията има редица приноси, които докторантката е извела точно и съвместно и които аз подкрепям напълно.

Двете приложения представляват есенцията от научните резултати на дисертацията. Те са изключително ценен източник на информация за изградените модели, както и за успоредяване на значенията в Речника на българския език и в Уърднет.

Докторантката участва в конкурса с осем публикации – четири в съавторство и четири самостоятелни. Темите са свързани както с различните етапи на работата по дисертацията, така и с други изследвания в областта на компютърната лингвистика. Авторефератът е разработен според изискванията и точно резюмира отделните глави на дисертацията, правилно представя основните наблюдения и резултати, до които докторантката е достигнала.

Резултатите от изследването потвърждават изградените хипотези, други научни факти се доразвиват и изясняват. Изводите и заключенията в дисертацията са личен принос на авторката. Цялата дисертация демонстрира убедително нейната задълбочена работа с научната литература по въпроса.

В заключение удовлетворено ще кажа, че Христина Кукова борови точно и компетентно с теоретичния апарат, умес да извлече необходимата информация от различни научни изследвания, като подхожда аналитично и критично към нея. Това доказва изградени качества на човек, който е усвоил уменията да си служи с научни факти, да ги използва за своите цели, за да подкрепи идеите си и да формулира успешно на тази основа заключения и изводи. Стройната и логична последователност на отделните части, ясният и подреден изказ са част от положителните страни на текста.

Препоръчвам на докторантката да публикува своята дисертация. По мое мнение това изследване трябва да получи популярност и да стигне до езиковедите, които се интересуват от тези проблеми в България и извън нея.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в БАН, Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ – БАН. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на изискванията на Института за български език.

Дисертационният труд показва, че докторантката Христина Кукова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност 05.04.11. *Общо и сравнително езиковедие (математическа лингвистика)*, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради изложеното становище убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от дисертационния труд, автореферата, постигнатите резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Христина Кукова в област на висше образование **2. Хуманитарни науки**, професионално направление **2.1. Филология**, докторска програма **Общо и сравнително езиковедие (математическа лингвистика)**.

13.05.2022 г.

гр. Пловдив

Изготвил становището:

доц. д-р Петя Несторова